

Asia: VN/2821/2024

Lausuntopyyntö: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi lastensuojelulain muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

a) Mitä vaikutuksia näette ehdotuksilla olevan?

Laissa tulee kiinnittää erityistä huomiota siihen, missä tilanteissa lapsen fyysiseen koskemattomuuteen voidaan puuttua. Fyysiseen koskemattomuuteen puuttuminen tulee tehdä ainoastaan hyvin painavilla perusteilla, silloin kun kyse on lapsen itsensä tai muiden henkilöiden henkeen ja terveyteen kohdistuvasta uhasta. Lakiin tulee kirjata rajoitustoimenpiteiden käytöstä siten, ettei se johda lapsen perusoikeuksien tarpeettomaan rajaamiseen. Lakiehdotus vaatii tältä osin tarkentamista.

b) Selkeyttääkö ehdotus lapsen kasvatuksen, valvonnan ja huolenpidon sekä perusoikeuksiin kajoavien rajoitusten välistä rajanvetoa sijaishuoltopaikan arjessa? Jos ei, miten säännöksiä tulisi muuttaa?

Lakiehdotus aineen ja esineen poisottamisesta perhehoidossa vaatii tarkentamista. Miten menetellään, jos lapsi ei vapaaehtoisesti luovuta hallussaan olevia aineita tai esineitä. Perhehoidossa voimakeinojen käyttöä ei tule sallia. Perhehoidossa päätöksentekijä tulee olla ehdottomasti sosiaalityöntekijä. Haasteeksi voi muodostua se, miten sosiaalityöntekijä pystyy tosiasiallisesti arvioimaan rajoituksen tarpeellisuuden. Sosiaalityöntekijän päätös ei voi perustua perhehoitajan arvioon rajoituksen tarpeellisuudesta.

Lakiehdotuksen mukaan sijoitetulta lapselta voidaan ottaa pois hänellä käytössään olevat varat ja maksuvälineet. Laissa tulee kiinnittää huomiota siihen, että lapselle tulee järjestää mahdollisuus tästä huolimatta käyttää henkilökohtaisia varoja omiin tarpeisiin rajoituksen aikana sellaiseen tarkoitukseen mistä ei aiheudu vaaraa.

Rajoitustoimenpiteestä tulee tehdä valituskelpoinen päätös, vaikka se olisi lyhyt kestoinen. Ehdotetaan, että aineiden ja esineiden poisottamisesta tulee tehdä päätös kaikissa tilanteissa, vaikka se johtaisi tilanteen raukeamiseen välittömästi.

2. Hallituksen esitysluonnoksessa esitetään terveydenhuoltolakiin (69 §) ja lastensuojelulakiin (16 b §) informatiivisluonteista viittausta voimassa olevaan sääntelyyn ns. hybridiyksikköjen perustamiseksi. Mitä vaikutuksia näette ehdotuksen taustalla olevan tavoitteen kannalta?

Sijaishuollossa olevien lasten terveydenhuollon ja päihdepalvelujen tarpeeseen tulisi pystyä ensisijaisesti vastaamaan sosiaalihuollon ja terveydenhuollon yhteistyöllä siten, ettei erillisiä hybridiyksiköitä tarvita. Tällä hetkellä osa sijoitetuista lapsista jää ilman riittäviä terveydenhuollon ja päihdehuollon palveluita, koska hyvinvointialueet eivät pysty niitä järjestämään riittävällä tavalla. Hybridiyksikköihin ei tule sijoittaa lapsia, joiden palvelut olisi mahdollista järjestää muilla tavoin. Hybridiyksikköjen käyttö nähdään perusteltuna ja tarpeellisenä jos lapsen tuen tarpeisiin ei muulla tavoin pystytä vastaamaan. Palvelun järjestämisessä tulee kiinnittää huomiota siihen, että sen sisältö on tosiasiaa kuntouttavaa ja vastaa lapsen yksilöllisiin tarpeisiin. Lähtökohtaisesti sijoitus hybridiyksikössä tulisi olla määräaikainen ja mahdollisimman lyhytkestoinen.

a) Ovatko ehdotukset sääntelyltään selkeitä ja käytännössä toteutettavissa?

Lakiehdotuksessa kuvatussa kaltaisessa hybridiyksikössä lapsen perusoikeuksiin puututaan merkittävällä tavalla, jonka takia laitokseen sijoittamisen perusteisiin tulee kiinnittää laissa erityistä huomiota. Pelkkä rikollinen käyttäytyminen ei voi olla perusteena hybridiyksikköön sijoittamiselle.

Lakiehdotukseen on kirjattu seuraavaa: Lapsi, joka käyttää vakavaa väkivaltaa tai tekee muita rikollisia tekoja, voidaan sijoittaa kuntouttavaan suljettuun laitospalveluun...

Ehdotetaan, että lakiteksti muutetaan seuraavaan muotoon: Lapsi, joka käyttää vakavaa väkivaltaa tai muutoin omalla käytöksellään vakavasti vaarantaa omaa ja muiden terveyttä ja turvallisuutta erityisen vakavalla tavalla, voidaan sijoittaa kuntouttavaan suljettuun laitospalveluun...

Ehdotetaan, että hybridiyksikköön sijoittamisen alaikärajaksi asetetaan laissa 12 vuotta.

b) Miten arvioitte henkilöstölle asetettujen vaatimusten riittävyttä?

Hybridiyksikön työntekijöiden osaamiseen tulee kiinnittää erityistä huomiota.

Ehdotetaan lakiin kirjattavaksi, että laitokseen sijoitetuille lapsille tulee järjestää säännöllinen lääkärikontakti. Ehdotetaan että lakiin lisätään, että terveydenhuollon työntekijöiden tulee olla lasten ja nuorten mielenterveyspalveluihin erikoistunutta. Haasteeksi voi muodostua riittävän henkilökunnan saatavuus, koska hyvinvointialueilla on merkittäviä haasteita järjestää riittäviä lasten ja nuorten perustason ja erikoissairaanhoidon mielenterveyspalveluita. Ehdotetaan lakiin kirjattavaksi, että sosiaalityön osaaminen hybridiyksiköissä tulee turvata laitoksen omalla sosiaalityöntekijäresurssilla.

c) Ehdotuksen mukaan asiakassuunnitelma tulisi tarkistaa vähintään neljän kuukauden välein ja sen tueksi tulisi saada asiantuntija-arvio. Miten arvioitte sääntelyä lapsen rajoittamisen tarpeellisuuden arvioimisen sekä sen sisällön ja laajuuden tarkistamisen näkökulmasta?

Sijoituksen jatkamisen perusteita hybridiyksikössä tulee arvioida riittävän usein, vähintään neljän kuukauden välein mikä on kirjattu lakiehdotukseen asiakassuunnitelman tarkistamisen väliksi. Lapsen perusoikeuksiin kohdistuvia rajoitustoimenpiteitä ei saa jatkaa pidempään kuin siihen on tosiasiallisesti tarve. Siksi ehdotetaan lakiin kirjattavaksi, että laitoksen asiantuntijoiden tulee toimittaa arvio 71 §:ssä tarkoitettujen erityisten rajoitusten jatkamisesta lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle kuukausittain.

d) Mikä on näkemyksenne ehdotetun palvelun suhteesta erityisen huolenpidon jaksoon?

Hybridiyksikkö on tarpeellinen lisä erityisen huolenpidon jaksojen rinnalle pidempiaikaisiin sijoituksen tarpeisiin. Lakiehdotuksen mukaisesti jatkossa erityisen huolenpidon jaksoilla pystytään vastaamaan aikaisempaa paremmin erityisen vaativiin sijaishuollon tilanteisiin, minkä takia palvelut vastaavat osittain samaan tarpeeseen.

4. Esitetään muutettavaksi ja selkeytettäväksi nykyistä erityisen huolenpidon sääntelyä. Ovatko ehdotukset tarkoituksenmukaisia ja toteutettavissa käytännössä?

Kyllä pääosin

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 4.

Erityisen huolenpidon jaksojen enimmäisajan pidentäminen laissa on tarpeellinen muutos, koska nykyisellään jaksot eivät ole aina riittäviä kestoltaan lapsen vakavan päihde- ja/tai rikoskierteen katkaisemiseksi. Haasteena nähdään palvelun saatavuus ja myös sen korkeat kustannukset. Erityisen huolenpidon jaksoja on ollut vaikeaa saada nykyiselläänkin järjestymään, koska paikkoja ei ole riittävästi tarjolla. Nähtäväksi jää pystytäänkö jatkossa järjestämään erityistä huolenpitoa kaikille sitä tarvitseville ja missä määrin mahdollisuuksia pidempiin jaksoihin tullaan hyvinvointialueilla hyödyntämään.

62 ja 63§ Yhteydenpidon rajoittaminen ja rajoittamista koskeva päätöksenteko

-

64 ja 70 a § Tekninen valvonta lastensuojelulaitoksessa

-

65 § Aineiden ja esineiden poisottaminen lastensuojelulaitoksessa

-

66 § Henkilöntarkastus

-

66 a § Henkilönkatsastus

-

67 § Omaisuuden, lähetysten ja tilojen tarkastaminen ja lähetysten luovuttamatta jättäminen

-

68 § Kiinnipitäminen laitoksessa

-

68 a § Kiinnipitäminen lapsen laitoksesta poistumisen estämiseksi

Laissa tulee kiinnittää erityistä huomiota siihen missä tilanteessa kiinnipitäminen on mahdollista, siten ettei voimakeinoja käytetä tarpeettomasti lasten rajoittamiseksi.

Ehdotetaan lakiin kirjattavaksi, että kiinnipitoa voidaan käyttää silloin kun laitoksesta poistuminen voi aiheuttaa lapsen tai toisen henkilön terveydelle ja turvallisuudelle VAKAVAA vaaraa.

69 a § Luvatta lastensuojelulaitoksesta poissaolevan lapsen etsintä ja palauttaminen

-

69 b § Lapsen kiinniotto

Lakiehdotus vaatii tarkentamista siltä osin mitä kiinniottamisella tarkoitetaan. Kiinniottaminen joka pitää sisällään kiinnipitämisen, tulee perustua sosiaalityöntekijän arvioon sen tarpeellisuudesta ja sitä tulee käyttää vain niissä tilanteissa, kun sen katsotaan olevan lapsen suojelemiseksi ja/tai sijaishuollon toteuttamiseksi välttämätöntä.

69 c § Kiinniotetun lapsen kuljettaminen

-

69 d § Perhekodista luvatta poissaolevan lapsen etsintä ja palauttaminen

-

69 e § Poliisin virka-apu laitoksesta ja perhekodista luvatta poissaolevan lapsen kiinniottamisessa ja kuljettamisessa

-

71 § Erityiset rajoitukset kuntouttavan suljetun laitospalvelun aikana

-

72 § Erityiset rajoitukset erityisen huolenpidon jakson aikana

Lakiehdotuksen mukaisesti hybridiyksikössä on mahdollista rajoittaa lasten ja nuorten liikkumisvapautta ja yhteydenpitoa toistaiseksi ilman erillistä päätöstä rajoitusten kestosta. Lakiehdotukseen on myös kirjattu lasten henkilökohtaisten yhteydenpitovälineiden talteen ottamisesta sijoituksen ajaksi. Laissa tulee kiinnittää erityistä huomiota siihen, ettei sijoitettujen lasten mahdollisuuksia ylläpitää läheisiä ihmissuhteita laitossympäristön ulkopuolella rajoiteta tarpeettomasti. Lisäksi tulee kiinnittää erityistä huomiota siihen, että lapsilla on mahdollisuus osallistua mielekkääseen harrastustoimintaan. Nämä ovat tekijöitä, jotka osaltaan tukevat lasten kuntoutumista ja kotiutumista laitoksesta. Yhteydenpidon rajoittamista ja omien

yhteydenpitovälineiden käyttöä tulee tarkastella yksilökohtaisesti jokaisen lapsen kohdalla erikseen. Ehdotetaan, että yhteydenpidon rajoittamisesta tehdään määräaikainen päätös. Ehdotetaan myös, että lapsilla on oltava mahdollisuus myös käyttää henkilökohtaisia yhteydenpitovälineitä lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän kanssa laaditun suunnitelman mukaisesti silloin kun sen katsotaan olevan riittävän turvallista lapsen tilanteessa.

6. Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki Valtion lastensuojelulaitoksesta ja sen yhteydessä toimivasta koulusta ja täsmennettäväksi viraston nykyistä rakennetta. Vastaisivatko ehdotukset tätä tavoitetta?

-

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 6.

-

7. Esityksen tavoitteena on vahvistaa kodin ulkopuolelle sijoitetun lapsen oikeutta erityiseen suojeluun. Vastaavatko ehdotukset tätä tavoitetta?

Kyllä pääosin

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 7.

Laissa tulee kiinnittää huomiota siihen, etteivät lakimuutokset johda lasten perusoikeuksien tarpeettomaan rajoittamiseen. Lapsen fyysiseen koskemattomuuteen puuttumiseen sijaishuollossa tulee olla erityisen painavat perusteet.

8. Vapaamuotoiset huomiot koko esityksestä.

-

Järvelin Riikka
Sosiaalityöntekijäin liitto ry